

Šveicarija

giai taip pat, kaip ir Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose, žmogui augti ir jį auginti turi būti vienodos galimybės. Ir mes turime daryti visa, kas nuo mūsų priklauso, kad ir iš Pavandenės, kaip ir iš Vilniaus ar iš Kauno, į šviesą, kūrybą, kultūrą eitų jauni žmonės, kad juos lydėtų mylinčios, rūpestingos, vedančios, matančios jų mokytojų akys.

Vidurio Europos valstybė, esanti tarp Austrijos, Lichtenšteino, Italijos, Prancūzijos ir Vokietijos. Plotas – daugiau kaip 41 tūkst. km². Sostinė – Bernas. Tai viena iš seniausių demokratines valdymo tradicijas turinčių šalių, kuri savo grožiu nuo seno itin vilioja turistus. Šveicarija taip pat yra ir tranzito šalis. Ją itin puošia kalnai, plokščiakalniai ir dideli slėniai. Didžioji dalis gyventojų kalba vokiškai, apie ketvirtadalis – prancūziškai, kiek mažiau – itališkai. Oficialios Šveicarijos kalbos yra trys: vokiečių, prancūzų ir italų. Šveicarai – viena iš labiausiai apsišvietusių tautų. Privalomas mokslas čia įvestas dar 1848 m. Šalyje daug plačiai žinomų prestižinių aukštųjų mokyklų. Bazelio universitetas įkurtas net 1460 m., Lozanos – 1537, Ženevos – 1559, Ciūricho – 1833, Berno – 1834, Niučatelio – 1838, Fribūro – 1889.

Iki XIX a. Šveicarijoje lietuviai retai kada apsilankydavo. Vėliau jie ėmė čia atvažiuoti studijuoti ir gydytis bei norėdami pasislėpti nuo carinės valdžios persekiojimo, ypač po sukilimų. Dalis lietuvių į Šveicariją persikėlė ir po to, kai Lietuvoje buvo įvesta sovietinė valdžia.

Bazelio universitete lietuviai studentai ėmė mokytis jau 1563 m. Vienas iš pirmųjų atvyko čia Žemaičių seniūnas ir Vilniaus pilininkas Jonas Kiška, dar šeši Lietuvos bajoraičiai. Nuo 1590 m. studijavo Jonas Skuminas (Tiškevičius), Lukas ir Jurgis Masalskiai, keli Lietuvos bajoraičiai,

nuo 1596 m. – Naugarduko vaivados sūnus Jurgis Radvilas, Jonušas Radvilas (Vilniaus vaivados sūnus) ir dar 10 jo palydovų. 1599 Bazelio univerasitete mokytis pradėjo Mikalojus Zenavičius. Ženevoje nuo 1815 m. studijavo Tadas Kosciūška. Lozanoje 1839-1840 m. lotynų kalbą ir literatūrą dėstė Adomas Mickevičius. Ciūriche mokėsi Čepinskis, Ženevoje –

chemikas Jonas Šimkus, M. Soloveičikas. Ženevos dailės akademiją baigė Adomas Varnas, Berne studijavo Jurgis Šaulys, A. Janulaitis, Pijus Grigaitis, Antanas Garmus, V. Mickevičius-Kapsukas. Daugiausia lietuvių mokėsi Fribūro katalikiškame universitete 1895-1935 metų laikotarpyje – net apie 110. Ciūriche besimokanti Lietuvos jaunuomenė buvo susibūrusi į „Ciūricho Draugystę Lietuviškos jaunuomenės“.

Marija Pečkuskaitė su draugais Fribūre 1906 m.
Pirmas iš kairės – Pranas Augustaitis

Ciūrichas – vienas iš didžiausių Šveicarijos miestų. Jis išsidėstęs abipus Ciūricho ežero ištekiančios Limmat upės, plačiame slėnyje, kuris plyti tarp Uetli ir Ciūricho kalnų. Miesto įžymybė – XI a. katedra, IX-XII a. bažnyčios, daugybė baroko, rokoko, klasikinio stiliaus rūmų, universitetas ir daug kitų senų įdomios architektūros, didelę išliekamąją vertę turinčių pastatų.

Fribūras – miestas Fribūro kantone, kuriame apie trys ketvirtadaliai gyventojų kalba prancūziškai. Jis įsikūręs Saanės upės vingių pusiasalyje, daugiau kaip pusę tūkstančio metrų virš jūros lygio. Senamiesčio puošmena – gotikinė XIII a. šv. Mikalojaus katedra. 1889 m. Fribūre įsteigtas tarptautinis katalikų universitetas su teologijos, filosofijos, teisės ir matematikos-gamtos fakultetais. Lietuvių katalikų šviesuomenės atstovai studijuoti į Fribūrą pradėjo važiuoti jau 1895 m. (važiuodavo be

(Nukelta į 34 psl.)

Iš Marijos laiškų:

Pranciškui Petruui Būčiui
Ciūrichas, Hochstrasse 15 II Tr.,
1905 m. balandžio 29 d.

Skubinuos pranešti Tamstai, jog apsigyvenau Zūriche. Nusprendimą tą padariau prieš pat išvažiavimo iš namų: Zūriche turėjau kelėtą pažįstamų, tai visgi smagiau.. (...) Pažinau šiek tiek Zūricho apylinkes; graži šalis ta Šveicarija. Ketinu neužilgu aplankyti Ingenbohl ir seseris šv. Kazimiero. Labai daug yra čia lenkų ir rusų, lietuvių 5 tiktai viso labo, bet tie gyvena labai solidariškai. Buvau Rappersvile. (...) Tiek išpūdžių visokiausių, jog net galva sukasi.

Povilui Višinskiui
Ciūrichas, 1905 m. balandžio 26 d.

Jau antra savaitė, kaip esu čionai. Lekcijos dar tik dabar prasideda. Per tą laiką vaikščiojau po visokius kalnus ir klonius. Oras labai negražus; šalta, lietus kasdien. Kvateros čia pigios, bet prasimaitinimas brangesnis kaip mūsų miestuose. Reikia ir į universitetą nemaž mokėti, dėl to Tamsta pasirūpink apie tą 100 rb., kurį man pažadėjai. (...) Krokovoje viešėjau 5 dienas, pažinau Herbačevskį; labai įstabus ir interesingas žmogus. Skaitė savo veikalus, kurių daug turi rankraščiuose. (...) Kad Tamsta praneštumei man apie šį ir apie tą – būčiau labai dėkinga. Svetur kiekvienas žodis nuo savųjų turi dvejopą vertybę. (...) Adresas: Zūrich, Hochstrasse Nr. 15 II tr.

Povilui Višinskiui
Ciūrichas, 1905 m. liepos 3 d.

Savo buvimu čia esu labai užganėdinta, tiek pasinaudojau. O ir Šveicariją pažinau šiek tiek: buvau ant Rigi, keliavau prie Ronos Glečerio ir per Gotthardą. Kokie išpūdžiai, ir apsakyti sunku. Dabar tokios kaitros prasidėjo, kad nėra kur dingti, aš negaliu nieko dirbti ir vaikščioju pusgyva. Reikia greičiau bėgti namon.

Pranciškui Petruui Būčiui
Ciūrichas, 1905 m. lapkričio 25 d.

Gyvenu sau čia besidarbuodamosi. Rašau dabar vėl apsakėles iš istorijos, kurias noriu sudėti vėl į knygelę vaikams pasiskaityti. Linksčiau dabar man čia, nes kartu atvažiuo viena žemaitė, gera mano draugė.

Su aukšta godone M. Pečkauskaitė
Zūrich, Universitatstrasse, Nr. 47.

Ciūrichas. 1905 m. Marijos atsiųstas atvirlaiškis mamai

Fribūro universitetas, kuriame 1906 m. mokėsi Marija Pečkauskaitė

Fribūras. 1906 m.

(Atkelta iš 32 psl.)

caro valdžios sutikimo, mokydavosi daugiausia prisidengę slapyvardžiais). Vienas iš pirmųjų studentų čia buvo kun. Juozas Stankevičius. 1899 m. gegužės 7 d. Juozo Petrulio iniciatyva buvo įsteigta Fribūro „Draugystė Lietuviškos jaunuomenės“, kuri vėliau vadinosi „Rūta“. Jos nariai vadovavosi tokiais pat įstatais, kaip ir Ciūricho lietuvių draugija. Daugumą jos narių sudarė Seinų vyskupijos kunigai, tuo metu studijavę Fribūro universitete. 1915 m. draugijos narių skaičius labai sumažėjo, ji pakeitė savo pavadinimą ir tapo „Lithuania“. Nuo 1895 iki 1935 m. Fribūre studijavo apie 110 lietuvių. Čia žinias gilino J. Stankevičius, M. Gustaitis, J. Matulevičius, Pr. Bučys, J. Totoraitis, V. Visgirda, Ig. Čižauskas, A. Maliauskis, Ad. Sabaliauskas, kt. Apie 1905-uosius metus studijavo Pr. Augustaitis, V. Bartuška, P. Bielskus, V. Borisevičius, A. Grigaitis, N. Raštutis, S. Šultė, J. Vailokaitis, V. Petruelis, Pocius, V. Totoraitis ir kt. Lietuvių studentų Fribūre ypač padaugėjo šio amžiaus antrame dešimtmetyje. Tada čia studijavo K. Ambrozaitis, V. Mykolaitis, K. Pakštas, M. Pečkauskaitė, St. Šalkauskis, nemažai kitų lietuvių, vėliau tapusių žymiais meno ir mokslo veikėjais.

Iš kairės:
Marija Pečkauskaitė ir
Gabrielė Sakelytė Ciūriche

Į Šveicariją Marija Pečkauskaitė išvyko jau visiškai apsisprendusi nebesugrįžti į Pavandenę. Ruošdamasi mokslams užsienyje, ji ilgą laiką nežinojo, kur pasukti. Savo draugų vis klausinėjo, kokios sąlygos studijuojant Maskvoje, Petrapilyje. Tikėtina, kad šiek tiek lėšų kelionei į Šveicariją iš „Žiburėlio“ draugijos Marijai padėjo gauti Povilas Višinskis. Kai ji jau visai nebesitikėjo, jog pavyks surinkti pakankamai pinigų mokslams užsienyje, sulaukė žinios, kad jai stipendiją paskyrė 1903 m. Lietuvoje pradėjusi veikti „Motinėls“ draugija. Šia stipendija rūpinosi P. Višinskis, A. Dubinskas ir Vaižgantas. Spėjama, kad per du metus draugija Marijai skyrė apie 300 rublių.

Mokytis į Šveicariją Marija išvažiavo 1904 m. balandžio mėn. Studijuojant Ciūriche, jai vis trūkdavo pinigų, nes „Motinėls“ draugija stipendiją siūsdavo nereguliariai.

M. Pečkauskaitė vidurinio mokslo baigimo pažymėjimo neturėjo, todėl Ciūricho universitete galėjo būti tik klausytoja-auditorė. 1905-1906 m. ji klausėsi sociologijos, religijos filosofijos, sisteminės filosofijos, XIX a. dramaturgijos, darbo problemų paskaitų. Rašytoja „Praeities valandėlėje“ yra nurodžiusi, kad tuo laikotarpiu Ciūricho universitetas neturėjo savo mado, tad nuomojo patalpas. Universitetui tada priklausė politchnikos nedidelis namas, kur buvo raštinė ir keletas auditorijų, kurios, anot Marijos, nebuvo didesnės už vidutines klases. Ten paskaitas dažniausiai skaitydavo teologijos profesoriai. Klausytojų susirinkdavo nedaug. Čia Marija klausė prancūzų literatūros paskaitų, gilino žinias apie didžiuosius krikščionybės mąstytojus, lankė vokiečių kalbų kursus, mokėsi kalbėti prancūziškai. Poilsio dienomis daug keliaudavo po Ciūricho apylinkes. Marija buvo įstojusi ir į Šveicarijoje 1902 m. įkurtą lietuvių studentų „Sandaros“ draugiją, kurios centras nuo 1906 m. buvo Ciūriche.

Grįžusi į Šveicariją po 1906 m. atostogų, studijas toliau tęsė jau ne Ciūriche, o Fribūre. Tokių pasikeitimų priežastys neaiškios. Spėjama, kad naują vietą Marija pasirinko norėdama pasiklausti tuo metu Fribūre dirbusių garsių dėstytojų Muninko, Pikardo, Bretonio, Masono bei geriau išmokti pranzūziškai. Fribūro universitetas buvo svarbiausias kovos su protestantizmu centras. Tuo metu čia mokėsi daug lietuvių kunigų. Fribūre Marija tapo „Rūtos“ draugijos nare, bendravo su kunigu, būsimuoju Vilniaus universiteto profesoriumi Pranu Augustaičiu, kuris rašytoją mylėjo daugelį metų. Tačiau Marija, bendraudama su juo, tiek Šveicarijoje, tiek ir vėliau, Lietuvoje, stengėsi neperžengti bičiulystės ribų.

Marijos Pečkauskaitės eilėraščio, rašyto Fribūre 1907 m., faksimilė

Čiūricho universitete M. Pečkauskaitė paskaitų klausėsi tris semestrus, Fribūre – vieną. Po 1907 m. vasaros atostogų į Šveicariją nebeišvyko. Be abejo, trūko pinigų, tačiau ir pati rašytoja į užsienį jau nelabai veržėsi. Viena iš priežasčių galėjo būti ta, kad kun. K. Bukontas, žinodamas

Iš Marijos laiškų:

Pranciškui Petru Būčiui
Lietuva, 1906 m. kovo 17 d.

Esu Tamstos skolininkė: neatsakiau ant Tamstos malonaus laiško, jau taip seniai rašyto. Zūriche turiu visados tiek darbo, kad pertraukiu visą savo korespondenciją, rašydamą tik tai saviesiems. Paskui šeimininkos apylinkybėms privertė mane atvažiuoti namon ant vėlykinių vakacijų, o čia vėl užgrūvo daugybė visokių rūpesčių. (...) Grįždama iš Zūricho, susitikau Vilniuje su p. Voldemaru. Jisai sakė apie žadanį būti mėnesinį laikraštį. Kas girdėtis apie tai? Būtų gerai, kad tas užmanymas įsivykdintų, nes dabar nėra kur talpinti savo darbų.

Po Vėlykų trauksiu vėl į Zūrichą, buvau nusprendusi parsidanginti į Fribūrą, bet turbūt pasiliksiu dar ten pat. Gailu man labai dviejų profesorių, kad ne juodu Zūricho universitetas būtų negalimas tiesiog. Nes nuo kitų lekcijų žmogus, pats nejausdamas, gali tapti vertu savo protėvio – beždžionės, apie kurią jie taip iškalbingai mokina. Tankiai, prisiklausius tų lekcijų, turėjau išpūdį, jog sėdžiu kambaryje, kur oras labai sugedęs, ir tik tų dviejų profesorių lekcijos (V. Fersterio ir R. Žaičiko – red. p.) yra lyg gryno oro srovė, įeinanti į tą kambarį. Žinoma, manęs tas sugedęs oras nesugadins, nėra ko bijoties, ir aš nebijau ir dėl to nebėgu iš Zūricho.

Klausiau dabar „Religions philosophie“, kurią išguldinėjo Eleutheropulos. Esu labai tolerantiška, visada pirma kovočiau už sąžinės ir nuominių laisvę, bet girdint profesorių, tvirtinantį iš katedros, jog „Gott ist Phantom, Religion ist Wahnsinn“ – šurpulis eina per kailį. Iš tos lekcijos visados užbėgdavau į bažnyčią nusiraminti.

Pranciškui Petru Būčiui
Ciūrichas,
1906 m. lapkričio 14 d.

Gyvenu dabar Fribūre; lietuviai kunigai priėmė mane su ovacijomis, ant kurių nesu užsitarnavusi. Iš pradžios lyg nesmagu man čia pasirodė, bet pamažu gal priprasiu. Vienas profesorius domininkonas, de Munnyck, labai man patiko, kiti niekuo neatsižymi.

Pranui Augustaičiui
Berlynas, 1907 m. kovo 13 d.
(Grįžtant į Lietuvą)

Esu kaskart arčiau Lietuvos – taip smagu. O Tamsta ką beveiki? „Serca czy nie pęka?“